

Η εκδρομή

της Ελένης Σαραντίτη

Σάββατο πρωί νοτιομένο, όχι, όχι βροχερό, δροσοπέταλα θαρρείς και στάζουν τα σύννεφα, χρώματος ασημί, όπως αργυρόχρωμη είναι και η θάλασσα, που τότε γυαλίζει κι αστράφτει, τότε συνοφρυώνεται, ανάλογα με τα κέφια και τη διάθεση του απ' αιώνας συντρόφου και παρραστήτη της ουρανού.

Μυρωδιά σκίνου αψιά, και πεύκου ξεδιψασμένου, χορτάτου χώματος, πουλιά λαλίστατα, ήμερα, μας πλησιάζουν, στέκουν λίγο κι έπειτα σπεύδουν να απομακρυνθούν, αλαφριά σαν το σεράκι ή σαν λιλιπούτεια βρέφη αγέλων. Τριγύρω ο Εθνικός Δρυμός, ευωδιαστός, με τα φρέσκα βλασταράκια και τα νεαρά δέντρα στο πιο φωτεινό και αίθριο πράσινο, και η μυρωδιά της θάλασσας· δυνατή, ζωογόνος, αρχέγονη, ξυπνά λαχτάρες για άλλες ζωές, για ταξίδια, γνωριμίες, αγάπες και περιπέτειες, για επιστροφές και γλυκά ανταμώματα. Αχ, η θάλασσα!

«Έτσι να στέκω θάλασσα, παντοτινέ έρωτά μου με μάτια να σε χαίρομαι θολά...» τη λάτρευε και αναλόγως την ύμνησε ο Βάρναλης.

«Πως ήτανε, λέει, γυναίκα μυθική η θάλασσα που διαρκώς άλλαζε· μια γινόταν γλυκιά κι ήσυχη, μια πεταχτή κι όλο τσακπινιές και πονηριά, μια γκρινιάρια και σκουντουφιασμένη, μια εγωίστρια και ακατάδεκτη, μια καλότροπη και χαμογελαστή...» είχα διαβάσει παλαιότερα σε ένα διήγημα.

Πάντως σήμερα είναι καλότροπη. Σαν να της ζεσταίνουν τον κόρφο γοργόνες. Και σαν να της ισιώνουν τα μαλλιά λευκά κοράλλια. Μάτια να 'χεις αμέτρητα για να τη βλέπεις. Μα όχι μόνον αυτή. Εμπρός στα μαγεμένα μάτια και στις ευγνώμονες ψυχές μας ο Ναός. Ο πανίερος και πανάρχαιος Ναός του Ποσειδώνα. Τα άγια ερείπια του δηλαδή.

Θείο σκηνικό και υπογράμμιση μιας Ιστορίας αγώνων, πτωτών, επιδιώξεων και θριάμβων, επικλήσεων, παρακλήσεων, ικεσιών, αφιερωμάτων, προσφορών που τελειωμό δεν έχουν· μα και που —κατά τα φαινόμενα— δεν θα έχουν. Έτσι η ζωή ορίζει. Έτσι πάντα πρόσταζε. Και βεβαίως έτσι ο άνθρωπος πορευόταν. Έτσι και θα πορευόταν. Κι ας μακραίνει κάποτε από το Μεγάλο και Υψηλό· Εκείνο είναι που δεν εγκαταλείπει...

Τώρα εδώ πολίτες από κάθε γωνιά της γης, σιωπηλοί, συνεπαρμένοι, μου θυμίζουν τον Ρώσο συγγραφέα που κάποτε συνόδεψα στο προσκύνημά του στο Σούνιο, Βλαντιμίρ Παρτοόφ το όνομά του, καλεσμένος από τον Κύκλο του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου (IBBY), ο οποίος έσκυψε στο ακρογιάλι και ήπια θάλασσα· με τις χούφτες. Ξεδιψούσε Ιστορία, όνειρο και ευγνωμοσύνη...

Είχαμε σχεδιάσει με τη φίλη μου, εκλεκτή ζωγράφο Φωτεινή Στεφανίδη, να κατεβούμε για ένα τριήμερο στον γενέθλιο τόπο μου, τη Νεάπολη Λακωνίας. Θα μοσχοβολούσαν οι ελιές, το ξέρω, ώριμες κι έτοιμες για χάρδι και για μάζεμα, ο γλυκός και ειρηνικός Πάρνωνας, που μας προσκαλούσε καιρό, θα γέμιζε σκιές του φωτός, η θάλασσα θα κελάρυζε, τα πρώτα τρυγόνια και τα καθυστερημένα ορτύκια θα φτερούγιζαν βιαστικά για τα Κύθηρα. Ή θα ακουμπούσαν τα κουρασμένα κεφαλάκια τους

στις όχθες της σεπτής και πανάρχαιας λίμνης Στρογγύλης, ανάμεσα Πούντας και Ελαφονήσου. Δεν κατέστη δυνατόν. Μας ένευσε, όμως, το Σούνιο. Για μια «ολοήμερη» εκδρομή, όπως την καλούσαμε τότε, που στην εφηβεία μας, ενθουσιασμένοι και γεμάτοι αναμονές, ετοιμάζαμε σακίδια και καρδιοχτύπια το Μαγιάριλο. «Άνθη της πέτρας μπροστά στην πράσινη θάλασσα

με φλέβες που μου θυμίζουν άλλες αγάπες γυαλίζοντας στ' αργό ψιχάλισμα...» (Σεφέρης, «Σχέδια για ένα καλοκαίρι»)

Και «Κάποτε ο ήλιος του μεσημεριού, κάποτε φούχτες η ψιλή βροχή και τ' ακρογιάλι γεμάτο θρύψαλα παλιά πιθάρια...»

Σεφέρης, Ημερολόγιο Καταστρώματος Γ'.

Κι έπειτα, όταν μας πλησίασαν οι πέρδικες, ευγενικές μα ακατάδεχτες, σαν αρχαίες βασιλοπούλες, στωικές ή μάλλον σοβαρές εμπρός στη φωτογραφική μηχανή της Φωτεινής, κόσμιες και πανέμορφες, ανεβασμένες στα γλυπτά, σεβαστά μάρμαρα, «Πέρδικά μου παινεμένη», σκέφθηκα το άρθρο μου στην Ελευθεροτυπία της προηγούμενης εβδομάδας, και το νανούρισμα της μάνας μου, επίσης, απ' όλα το πιο αγαπημένο μου, «Κοιμάται ο ήλιος στα βουνά/ κι η πέρδικα στα χιόνια/ κι εμένα η κορούλα μου/ στα καθαρά σεντόνια...» αισθάνθηκα τα δάκρυα να με δροσίζουν ευεργετικά, όχι δάκρυα θλίψης αλλά δάκρυα ευλογίας και πλουτισμού ψυχής. Ένωσα δε σαν να παρουσιάστηκαν για καλωσόρισμα, οπου τις τραγουδώ με τόση αγάπη.

«Άστρο της αυγής, όταν χαμήλωνες τα μάτια/ οι ώρες μας είταν πιο γλυκειές από το λάδι/ πάνω στην πληγή, πιο πρόσχαρες από το κρύο νερό/ στον ουρανό, πιο γαλήνιες από τα φτερά του κύκνου./ Κρατούσες τη ζωή μας στην παλάμη σου», απευθύνθηκα νοερώς με τους στίχους του Σεφέρη στη γλυκιά, λευκή και απείρω ευγενική γυναίκα, πίσω στην παλιά πατρίδα, με την οποία συναντιέμαι στα περισσότερα όνειρά μου κι ας έχω να την αγαλλιάσω, δυστυχώς, εδώ και δεκαετίες...

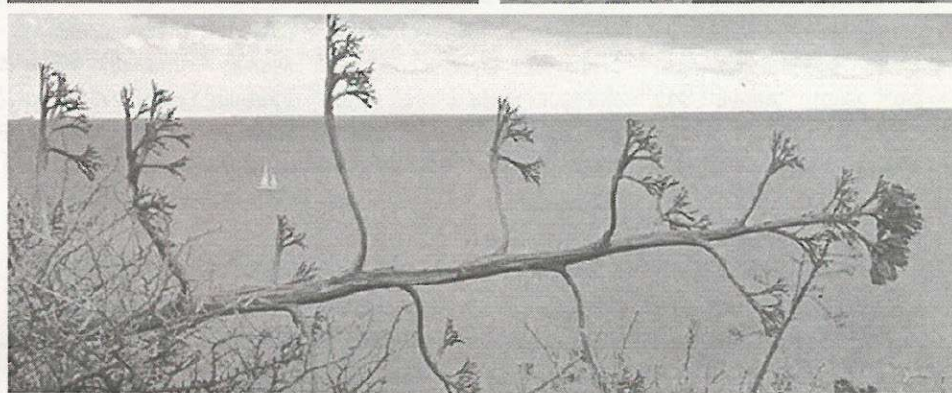
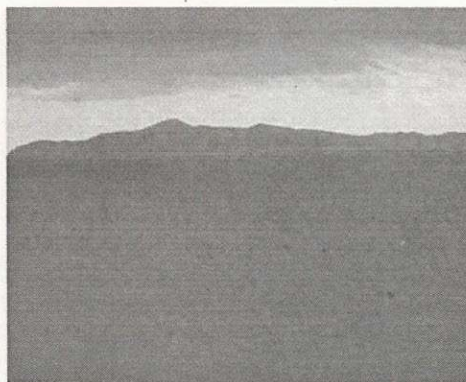
Νομίζω ότι ζώντας μια τόσο ευλογημένη, γεμάτη ημέρα, θα ήταν άπρεπο να μην κάνω μικρή αναφορά στον πανάρχαιο τόπο που μας φιλοξένησε:

Το Σούνιο (ή Κάβο Κολόνες ή Καβοκολόνες) Η πρώτη γραπτή αναφορά για το Σούνιο ως τόπο λατρείας γίνεται από τον Όμηρο (στίχος 278, ραψωδία γ, Οδύσσεια, όπου ο Νέστορας διηγείται στον Τηλέμαχο:

«Ημείς μεν γαρ άμα πλέομεν Τροίηθεν ιόντες Ατρείδης και εγώ, φίλα ιδότες αλλήλοισιν· αλλ' ότε Σούνιον ιρόν, αφικόμεθ' άκρον Αθηνάων...»

Μαζί αρμενίζαμε, λοιπόν, γυρνώντας απ' την Τροία, αγαπημένα και πιστά, εγώ κι ο γιος τ' Ατρέα. Κι όταν στο Σούνιο το ιερό φτάσαμε, στον Αθηνών τον κάβο...

Συγκεκριμένα αναφέρει πως ο Μενέλαος, βασιλιάς της Σπάρτης και ήρωας της Ιλιάδας, στο ταξίδι της επιστροφής του σταμάτησε εκεί για

να ενταφιάσει τον καπετάνιο του πλοίου του, Φρόντις το όνομά του, που πέθανε κατά τη διάρκεια της παλινόστησης. Μαρτυρίες επίσης έχουμε από τον Σοφοκλή (Αίς 1235), τον Ευριπίδη (Κύκλωπες 292), τον Πausανία (I, 1) και τον Βιτρούβιο (IV 7).

Στην αρχαϊκή περίοδο, το ιερό του Ποσειδώνα γνώρισε μεγάλη ακμή ενώ ως οικοδόμημα υπήρξε εντυπωσιακότατο και επιβλητικό. Περί τα τέλη του 7ου αιώνα, τοποθετήθηκαν στην κορυφή του βράχου τέσσερις ευμεγέθεις κούροι, οι οποίοι ήσαν ορατοί από τα παραπλέοντα σκάφη· πρόκειται για τον ίδιο βράχο από όπου, σύμφωνα με τον μύθο, ο βασιλέας και ευεργέτης της Αθήνας Αιγέας, παραπλανημένος, απελπισμένος, έκανε το γνωστό θανάσιμο σάλτο. Στην ανασκαφή του 1906 ήλθαν στο φως τρεις από αυτούς τους κούρους, οι οποίοι σήμερα βρίσκονται στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο. Μάλλον τότε, τέλος του 7ου αι., οικοδομήθηκε και ο ναός του Αθηνάς Σουινιάδος, σε χαμηλότερο γειτονικό λόφο. Η κατασκευή του —από παρόλιθο— ναό του Ποσειδώνα χρονολογείται στον 5ο π.Χ. αι., πλην δεν ολοκληρώθηκε διότι καταστράφηκε από τους Πέρσες κατά τους Μηδικούς πολέμους. Ένας μικρός ναός κτίστηκε κατόπιν για τις λατρευτικές ανάγκες των Σουινιέων (με καταγωγή από την πανάρχαια Λεοντίδα φυλή) αλλά και των διερχομένων. Έως ότου οι Αθηναίοι, το 444 π.Χ. ανήγειραν εκ νέου, με εντολή του Περικλέους, τον λαμπρό ναό του θεού της θάλασσας, του υγρού στοιχείου και αδελφού του Δία και του Πλούτωνα, του οποίου το όνομα στη δωρική προφέρεται Ποσειδάν, αιολική Ποτειδάν, ενώ λέγεται ότι είναι σύνθετο και προήλθε από τις λέξεις πότει Δας — σύζυγος, κύριος της Γης (το Δας είναι αρχαϊκό όνομα της Γης). Άλλη εκδοχή υποστηρίζει ότι το όνομα κατάγεται από τις λέξεις ποταμός + οϊδμα, δηλαδή φουσκωμένο κύμα.

Δυστυχώς, ο αρχιτέκτονας του ναού —αυτού που τα θαυμαστά του ερείπια υπάρχουν και σήμερα— μας είναι άγνωστος, πλην εικάζεται ότι είναι ο ίδιος που σχεδίασε τον ναό του Ηφαίστου στην Αγορά της Αθήνας, τον ναό του Άρν

και τον ναό της Νέμεσης στη Ραμνούνα, καθώς οι τέσσερις αυτοί ναοί ήσαν πανομοιότυποι. Τέλος, ως γνωστόν, οι Αθηναίοι είχαν προμηθευτεί ξυλεία για να οχυρώσουν την περιοχή του Σουνίου και να εξασφαλίσουν έτσι τον περίπλου των σιταγωγών πλοίων τους. Είναι βέβαιο, και αυτό μαρτυρούν τα σποραδικά ευρήματα στον ευρύτερο χώρο, ότι η κατοίκηση στην περιοχή του Σουνίου ανάγεται στους προϊστορικούς χρόνους. Σε όλη δε την έκτασή του δήμου βρέθηκαν μεταλλευτικές εγκαταστάσεις, σπήτια, αγροικίες, δρόμοι και νεκροταφεία. Την περίοδο 104-100 π.Χ. το Σούνιο κατελήφθη από χίλιους επαναστατημένους σκλάβους από τα ορυχεία του Λαυρίου.

Από τον 1ο αιώνα π.Χ., όμως, τα ιερά του Σουνίου, από τα σημαντικότερα της Αττικής, δείχνουν να παρακμάζουν, αν και η θέση του μεγάλου ιερού παρέμεινε γνωστή. Πολλοί ταξιδιώτες και περιηγητές επισκέφθηκαν τον χώρο, μεταξύ των οποίων και ο λόρδος Μπάιρον. Το 1762 στην περιοχή του Σουνίου ναυάγησε ο πασίγνωστος Άγγλος ποιητής Γουίλιαμ Φάλκονερ (1732-1769). Τις εμπειρίες από το ναυάγιο του μετέφερε σε μια ωραιότατη ποιητική τριλογία, η οποία έτυχε ιδιαίτερης αποδοχής στην εποχή του.

Ο ναός του Ποσειδώνα, αφύλακτος και ανυπεράσπιστος στους καιρούς και στις πάσης φύσεως επιδρομές, είχε ήδη ερειπωθεί από τη ρωμαϊκή περίοδο. Στα νεότερα χρόνια τμήματά του αποσπάστηκαν και μεταφέρθηκαν λαβραία είτε σε μουσεία είτε σε ιδιωτικές συλλογές. Στην Αγγλία, στο Τσάτγουερθ, όπου στηρίζουν το άγαλμα του ΣΤ' Δούκα του Ντέβονσιρ, στη Βενετία και στη Γερμανία, στο Πότσταμ, βρίσκονται οκτώ εξάισιοι σπόνδυλοι του ιερού μας, και αυτοί, μαζί με πλήθος γνωστών άλλων, μακριά από την ακριβή τους πατρίδα.

«Εδώ τελειώνουν τα έργα της θάλασσας, τα έργα της αγάπης», έγραψε ο μεγάλος μας ποιητής Σεφέρης.

Η καρδιά μου όμως επιμένει πως όχι, δεν τελειώνουν. Εν αναμονή...